

ATKURTAI LIETUVOS VALSTYBEI – 100 METŲ

Ką mena Kumpikų kaime pastatyti atminimo ženklai

Kumpikų kaimo žemių galulaukėje, prie kelio Grūšlaukė–Vaineikiai, netoli Smeltės, nuo seno stovėjo vienišas monumentalus kryžius. Greta jo 2018 m. sausio 5 d. iškilo tipinis atminimo ženklas, skelbiantis, kad šioje vietoje buvo Kardo rinktinės partizanų rėmėjų Barboros ir Jono Kontrimų sodyba. Šiomet sukanka 105 metai, kai šioje sodyboje gimė žymus partizaninio judėjimo dalyvis, Kardo rinktinės kūrėjas ir vadas Kazimieras Kontrimas (1913–1952), žuvęs netoli gimtųjų namų.

Ši Kumpikų žemių dalis kelis kartus keitė savo priklausomybę. Nuo kaimo atsiradimo čia buvo Kumpikų bendrųjų ganyklų ir miško žemė. Valstiečiams ėmus dirbti plėšininę žemę, joje atsirado kelių vienkiamų kaimas, vadintas Kumpikų Medsėdžiais. Pobaudžiavinės reformos metu šiaurinė jo dalis su Kontrimų sodyba buvo priskirta Smeltės kaimui, o pietinė – pavadinta Knėžais. Po Lietuvos žemės reformos Kontrimų žemė atsidūrė dviejų kaimų teritorijoje: sodyba priklausė Knėžų, o už Grūšlaukės–Vaineikių kelio buvęs vaka-

Kontrimų sodyba Kumpikų (Knėžų) kaime. XX a. 5 deš. pr. Iš Kretingos muziejaus rinkinio.

Vyriausias sūnus gimė 1913 m. gruodžio 16 d. ir senelio garbei buvo pakrikštytas Kazimieru. Be jo, šeimoje augo sūnūs Antanas (g. 1915 m.), Pranas (g. 1916 m.), Adolfas (g. 1917 m.), Jonas, Augustas (g. 1928 m.) ir trejetas dukterų. Visi jie nuo ankstyvos vaikystės padėjo tėvams dirbti žemės ūkio darbus, o pradinio mokslo pagrindų mokėsi Grūšlaukės mokykloje.

Pradžios mokyklą baigusį vyriausiąjį sūnų Kazimierą tėvai toliau leido į Skuodo gimnaziją. Baigęs progimnazijos kursą

(Nukelta į 6 p.)

Jonas Kontrimas savo sodybos kieme. XX a. 5 deš. pr. Iš Skuodo muziejaus rinkinio.

Grūšlaukės pradžios mokyklos mokiniai ir mokytojai. Priešpaskutinėje eilėje trečias iš dešinės stovi Adolfas Kontrimas. 1929 m. Iš Kretingos muziejaus rinkinio.

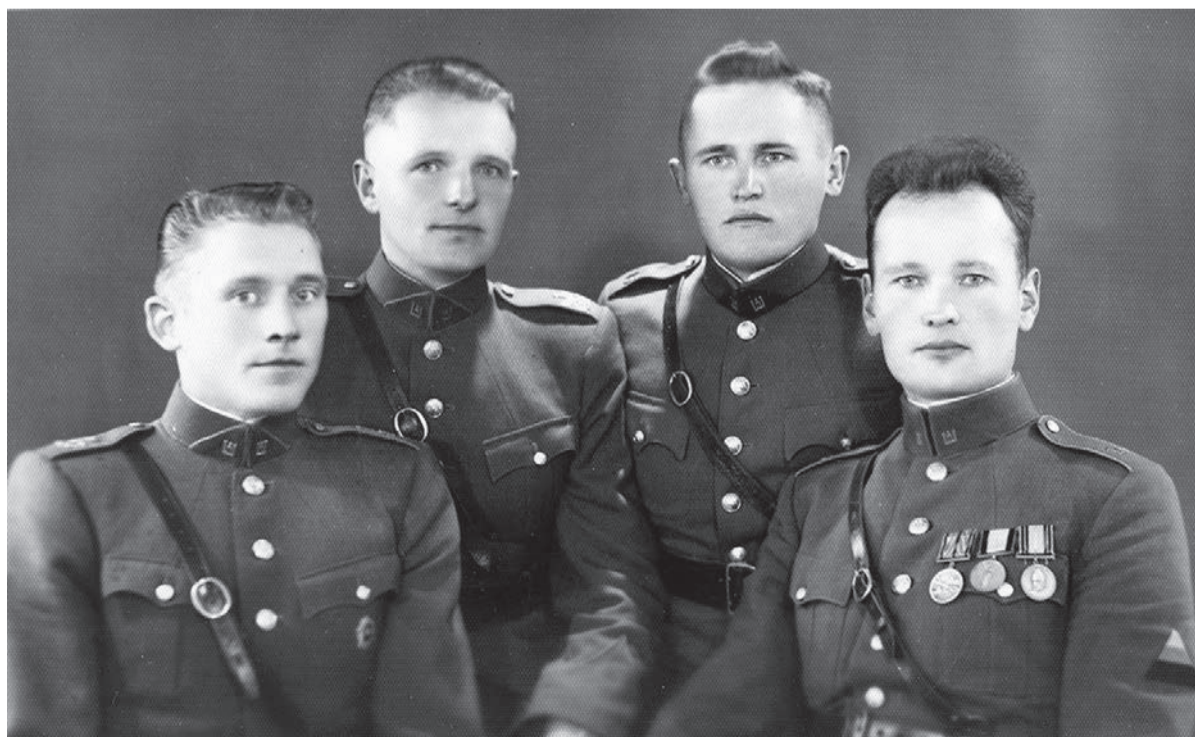
Lietuvos kareivis Kazimieras Kontrimas (kairėje) palapinėje per karinius mokymus Gaižiūnų poligone netoli Jonavos. 1936 m. Iš Kretingos muziejaus rinkinio.

rinis pakraštys – Kumpikų kaimui. Šiuo metu visas sklypas yra Kumpikų teritorijoje.

Sodybos šeimininkas Jonas Kontrimas gimė 1882 m. spalio 21 d. Smeltės valstiečių Kazimiero ir Barboros Jonkutės Kontrimų šeimoje. Tėvui anksti mirus, motina Barbora Kontrimienė 1894 m. antrą kartą ištekėjo už Klausgalvų Medsėdžių

ūkininko Prano Jucio, tapo vieno žymiausių XX amžiaus Lietuvos mokslininkų, fiziko teoretiko bei matematiko Adolfo Jucio (1904–1974) motina.

Užaugęs Jonas išmoko staliaus ir dailidės amato. Paveldėjęs 29 hektarų dydžio tėvų ūkį, į jį atsidėdė jauną žmoną – 1886 m. gimusią Barborą Baltonytę, su kuria susilaukė gausios šeimos.

Grupė Kretingos šaulių. Kairėje sėdi Kazimieras Kontrimas, dešinėje – Kretingos vartotojų bendrovės tarnautojas, Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris Stasys Piktuižis iš Dirgalio kaimo. Apie 1939 m. Iš Monikos Piktuižytės-Alonderienės asmeninio archyvo.

Ką mena Kumpikų kaime pastatyti atminimo ženklai

(Atkelta iš 5 p.)

(keturias gimnazijos klases), jis įstojo į Mažeikių apskrities Plinkšių žemės ūkio mokyklą. Pašauktas į karinę tarnybą, užsitarnavo puskarininkio laipsnį. Demobilizavęsis 1936 m. grįžo į tėviškę, tapo Kretingos vartotojų bendrovės tarnautoju, įstojo į Kretingos šaulių rinktinę. Manoma, kad Kretingoje įsidarbinti jį paskatino nuo Grūšlaukės kilęs vartotojų bendrovės parduotuvės vedėjas Stasys Piktuižis.

Kazimiero broliui Adolfui kariuomenėje teko praleisti pirmosios sovietų okupacijos metus. Pašauktas 1939 m. atlikti karinę tarnybą, jis su kitais vyrais buvo pasiruošęs priešintis į kraštą 1940 m. įžengusiai Raudonajai armijai. Pasak jo, ginkluotės lietuviai turėjo pakankamai ir psichologiškai buvo pasiruošę kovoti, tačiau krašto vadovų ir aukščiausios karinės vadovybės neryžtingumas kariams labai nuvylė. Sovietams likvidavus Lietuvos kariuomenę, 1940 m. rugpjūčio pabaigoje jis ne savo noru tapo Raudonosios armijos 29-ojo teritorinio šaulių korpuso kareiviu. Kaip ir daugelis kitų lietuvių karių, Adolfas iš okupantų armijos į tėviškę pabėgo 1941 m. birželio mėnesį, prasidėjus bolševikų ir nacių karui.

Po vokiečių pralaimėjimų prie Maskvos ir Stalingrado tapo aišku, kad į Lietuvą vėl brausis Raudonoji armija, o su ja sugrįš 1940–1941 metais represijomis pasižymėjęs sovietų režimas. Todėl buvo pradėta ruošti pasipriešinti grįžtančiam priešui. Vokiečių karinei valdžiai sutikus, 1944 m. buvo organizuota Vietinė rinktinė – lietuvių karininkų vadovaujamas karinis dalinys, turėjęs ginti kraštą nuo artėjančios

Kazimieras Kontrimas su jaunele sesute gimtosios sodybos kieme. XX a. 5 deš. pr. Iš Kretingos muziejaus rinkinio.

Raudonosios armijos. Į rinktinę įstojo nemažai Kretingos krašto jaunuolių, tarp kurių buvo ir Adolfas Kontrimas. Tačiau vokiečiams rinktinę panaikinus, jiems nebuvo lemta stoti į kovą.

Kovai su artėjančiu okupantu ėmė rengtis ir Kazimieras Kontrimas, 1943 m. įstojęs į Lietuvos laisvės armiją. Ši organizacija ruošėsi partizaniniam karui, todėl užmezgė ryšius su vokiečių kariuomenės vadovybe ir susitarė dėl kovotojų karinio parengimo žvalgybos mokyklose. Kazimieras Kontrimas 1944 m. antroje pusėje buvo išsiųstas į Telšius ryšiams su vokiečių karine vadovybe.

Raudonajai armijai okupavus Vakarų Lietuvą, broliai Kazimieras, Adolfas ir Pranas Kontrimai tapo Lietuvos lais-

Kazimieras Kontrimas (stovi dešinėje) su giminaičiais, fiziku Adolfu Juciu (sėdi dešinėje), Bonifacu Juciu ir jo žmona Valerija. XX a. 4 deš. pab. – 5 deš. pradžia. Iš Kretingos muziejaus rinkinio.

vės armijos partizanais, palaikė ryšius su 1945 m. kovo mėnesį pradėjusia veikti Žemaičių legiono Lapės (Kretingos) rinktine. Enkavedistams areštavus rinktinės vadovybę, partizanų veikla pakriko. Iš Kretingos, Darbėnų, Mosėdžio, Kartenos apylinkių miškuose išsisklaidžiusių būrių Kazimieras Kontrimas iki 1945 m. vasaros suformavo Klevo kuopą ir ėmėsi jai vadovauti. Jos pagrindinė stovykla ir štabas veikė Vaineikių-Grūšlaukės miškų masyve.

Žemaičių apygardos vadovybei pavedus, 1945 m. lapkričio 15 d. jis su bendraminčiais įkūrė naują, visus Kretingos apskrities partizanus vienijantį karinį junginį – Kardo rinktinę, buvo paskirtas jos vado Jurgio Ožeraičio pavaduotoju, iki gru-

džio pabaigos ėjo vado pareigas, Antano Kontauto slapyvardžiu leido rinktinės vado įsakymus. Pasitraukęs iš vado pavaduotojų, nuo 1946 m. sausio 30 d. vadovavo rinktinės štabą ir stovyklą Vaineikių miškuose saugojusiam būriui. Enkavedistams 1946 m. kovo 25 d. suėmus J. Ožeraičių, tapo rinktinės vadu, tačiau gegužės pabaigoje šias pareigas perdavė bendražygiui Juozui Kėkštui.

Tėvai Barbora ir Jonas Kontrimai palaikė partizanais tapusius sūnus, visokeriopai juos rėmė. Ryšininkais tapo partizanų broliai Antanas ir Jonas Kontrimai. Partizanai Pranas ir Adolfas Kontrimai iš pradžių gyveno legaliai. Adolfas vedė Petronėlę Stonkaitę iš Kumpikų kaimo, su kuria 1945 m. susilaukė dukrelės Birutės. Jis buvo Kardo

rinktines štabo ryšininku, atsakingu už nuolatinį ryšį su Mosėdžio valsčiuje veikusia Maumedžio-Tautvaišo kuopa.

1946 m. pavasarį prasidėjus areštams, kovo mėnesį Pranas, o balandį – Adolfas, pateko į sribų pasalą ir buvo suimti, tačiau sugebėjo išsilaisvinti. Adolfui pavyko pabėgti Žalimų miške sribams vežant jį tardyti į MGB Mosėdžio valsčiaus poskyrį. Nuo to laiko abu gyveno nelegaliai, žiemodavo pažįstamų apylinkės ūkininkų sodybose įrengtose slėptuvėse.

Enkavedistai ir sribai įvairiais būdais bandė susekti ir suimti brolius Kontrimus, ypač rezistencinio judėjimo vadovą Kazimierą. Nesugebėdami paspėti jiems spąstų, ėmėsi persekioti artimiausius asmenis. 1947 m. spalio 31 d. buvo suimtas ir MGB Kretingos apskrities skyriaus areštinėje įkalintas brolis, ryšininkas Antanas Kontrimas-Jurgis. Neteisminis organas – NKVD Ypatingasis pasitarimas 1948 m. balandžio 8 d. jį nuteisė 10-čiai metų lagerio ir išsiuntė į Komijoje veikusį Minlagą.

1948 m. sausio 3 d. Darbėnų sribai ir enkavedistai suėmė, o sausio 6 d. į Rusijos gilumoje esantį Krasnyj Jarą, Krivošeino r., Tomsko sr., ištrėmė likusius šeimos narius – tėvus Joną ir Barborą Kontrimus su sūnumi Augustu bei dukromis Eleonora ir Stanislava. Gegužės 25 d. Kumpikuose buvo suimta ir į Timiriazevskį, Tomsko r., Tomsko sr., išsiųsta Adolfo žmona Petronėlė Kontrimienė su trijų metų dukrele Birute.

(Pabaiga kitame numeryje)

Julius KANARSKAS
Istorikas, Kretingos muziejus

Žemaičių apygardos partizanų Kardo rinktinės įkūrėjas Kazimieras Kontrimas-Montė. Apie 1946–1948 m. Iš Skuodo muziejaus rinkinio.

Politinis kalinys Adolfas Kontrimas lagerio akmens anglies kasykloje. XX a. 6 deš. pr. Iš Kretingos muziejaus rinkinio.

1947 m. statytas kryžius, žymintis Kontrimų sodybvietę. Fot. Steponas Kaštaunas, 1967 m. Iš Kretingos muziejaus rinkinio.

1989 m. pastatytas naujas kryžius ir 2018 m. statytas tipinis atminimo ženklas, žymintys Kardo rinktinės partizanų, jų ryšininkų ir rėmėjų Kontrimų sodybą. Fot. Julius Kanarskas, 2018 m.